

Galánthay Zsombor:

SÁNDOROK

Sándor napja kiváló alkalom arra, hogy számba vegyük a Sándorokat, akik szerepet játszottak a mi „vad grófunk” életében, Petőfi Sándortól Alexandre Dumas-ig – azaz Dumas Sándorig, ahogyan a magyar olvasóközönség keresztneve magyarosításával tisztelgett előtte. Maga Teleki is ezt a nevet kapta a keresztségben. Nem egészen meglepő módon: a nemzeti családi családfa három évszázadát visszanezve a Sándor a leggyakrabban választott nevek között szerepel; a Mihály, a János és a József mellett nyolc nemzedékben tízen viselték ezt a nevet.

A család tagjai közül elsőként a család geryeszegi főágát kiteljesítő TELEKI (I.) SÁNDOR (1679-1754) erdélyi főkormányzói tanácsost, udvari kancelláriai tanácsost, Torda vármegye főispánját kell említenünk. A híres nagyenyedi Bethlen-kollégium kurátoraként jelentős érdemeket szerzett a 18. század elején feldúlt épület újjáépítése kapcsán indított angliai adománygyűjtés megszervezésében, mecénásként 1711 és 1750 között 30 diák külföldi peregrinációját is támogatta. Hét gyermeke közül Teleki Sámuel (1739-1822) erdélyi kancellár emelkedett ki leginkább, aki nem más volt, mint az európai hírű marosvásárhelyi Teleki Téka megalapítója.

A következő Sándor nevezetű családtag egyben az egyik legismertebb, kinézetét tekintve mindenképpen; portréfotóját máig gyakran összetévesztik azok, aki a szabadságharc ezredese után online adatbázisokban kutakodnak. A közismert színes litográfián díszmagyarban, karddal és díszbuzogánnyal ábrázolt gyömrői TELEKI (III.) SÁNDOR (1829-1875) felsőházi tag, majd Fogarasvidék alsó kerületének országgyűlési képviselője volt – és a mi Sándorunkkal ellentétben meggyőződéses kiegyezés-párti. Amikor az 1860-as években felröppent a hír hogy Bem apó emigrációban élő ezredese váratlanul megjelent a pesti országgyűlésen – valójában nem a koltói grófról, hanem róla szóltak a sajtóhírek. 1872 márciusában Ferenc Józseftől megkapta a Szent István Rend kiskeresztjét. A Kolozsváron kiadott Magyar Polgár szerkesztője enyhe élcel számolt be róla: „nekünk ez a gróf elég NAGY kereszt, mert mindig körül kell irogassuk tetteit, amelyekről felismerhető legyen azért, nehogy valaki a mi Teleki Sándorunkkal összetévevessze.”

Harmadikként az emigráns gróf Sándor nevezetű legnagyobb fiát említhetjük. Ugyancsak főrendiházi tag és országgyűlési képviselő volt, emellett lelkes és elismert turistaszervező. Apja – az elveihez mindvégig hű '48-as ezredes, aki Ferenc József magyar királlyá koronázásán sem volt hajlandó részt venni – élete utolsó évében szenvedélyes hangú közleményben határolódott el fia politikai szerepvállalásától: „Fiamat, LEGIFJABB GRÓF TELEKI SÁNDORT hírem, tudtom, akaratom és beleegyezésem nélkül választotta meg a szolnok-dobokai főispán osztrákpárti képviselőnek”. A turistaság terén végzett munkájára már büszkébb lehetett: a Magyar Turista Egyesület, később a Magyarországi Kárpát Egyesület vezetőségi tagja, elnöke volt, majd a Magyar Természetjáró Szövetség első elnöke; a magyar turistaság legmozgalmasabb éveit, legszebb alkotásainak megvalósulása fűződnek nevéhez (menedékházak, kiadványok, stb.).

Rokonait nem maga választja meg az ember – barátait már annál inkább. Utóbbiak közül a legnevesebb a forradalmár költő PETŐFI SÁNDOR volt, akivel a nagykárolyi Szarvas vendéglőtől a segesvári csatáig tartott szinte barátságuk. Petőfi számtalanszor ellátogatott Koltóra, végiutasták a Szamos- és Lápos völgyét, meglátogatták a nagybányai kereszthegy bányát, a fernezelyi kohókat, elkalandoztak Somkútra, sőt Berkeszig. A környék szívesen

látott vendégei voltak. „Engem szerettek, Petőfit bámulták” – írja Teleki, akinek Petőfi verset szentelt, s akinek koltói kastélyában töltötte mézesheteit Szendrey Júliával, ahol hallhatatlan szerelmes verseit is megírta (köztük a „Szeptember végén“-t). A két Sándor azok közé a honvédtisztek közé tartozott, akiket Bem is megtisztelt bizalmával. „Az erdélyi hadjárat alatt voltam én legtöbbet vele – írja Teleki –, ott csontosult meg a barátságunk. Bem nagyon szerette őt, s én is egyik kedvence voltam: ő is, én is mindig a főhadiszálláson voltunk szállásolva, ha úgy történt, hogy helyszűke miatt nem fértünk el, mindig hozzám jött, s nálam töltötte az éjszakát.” Nem sokkal a segesvári csata előtt találkoztak utoljára...

Végezetül Teleki Sándor emigrációban töltött regényes életének egyik csúcspontját jelentette a Giuseppe Garibaldi által vezetett 1860-as itáliai hadjárat, melynek ideje alatt hosszabb időt töltött id. ALEXANDRE DUMAS társaságában. A romantikus regények francia mestere, akinek a testőrök kalandjait elbeszélő regényei ugyanolyan népszerűek, mint a számos nemzedéket elbűvölő Monte Cristo grófja, Telekihez hasonlóan Garibaldi eszméinek szenvedélyes híve volt. Garibaldi a pompeji ásatásokat is felügyelő régészeti múzeum vezetőjévé is kinevezte, a Dumas által szerkesztett „L’Indipendente” c. politikai napilapban pedig Teleki is gyakran írogatott.

A két Sándor barátságát a gasztronómia iránti élénk érdeklődés is meghatározta. „Nekem az a szerencsélenségem, hogy van valamim... és nem vagyok rászorulva a kézi munkára, mert ha nem lenne semmim, ma már talán európai hírneves szakács lennék, túlszárnyalnám ... tán még az öreg Dumas Sándort is, ki ebben is mesterem volt.” – írta Teleki. „Míg Olaszországban emigránskodtam ... az öreg Dumas minden évben nálam töltött egy pár hetet. Rendesen, ahogy megérkezett, rögtön hívatta Máriát, a szakácsnémat, kivett a zsebéből egy húszfrankos aranyat, s oda ajándékozta neki azzal a kérelemmel, hogy – ne főzzön.” Dumas legkedvesebb pihentető időtöltése ugyanis a szakácskodás volt, „Ha nem dolgozott, akkor főzött. Ez volt a szenvedélye”.

Dumas 1865-ben kétszer is ellátogatott Magyarországra. Utolsó éveit szülőföldjén töltötte, ahol színházat alapított és nem túl sikeres vállalkozásokba kezdett – majd Teleki biztatására megírta a „Nagy Konyhaszótárt” (Le grand dictionnaire de cuisine, 1873), amelyet élete fő művének tartott. „Francia sárm, pikáns humor, csavargásokkal teli, kalandos múlt, pici cinizmussal fűszerezett irónia, áradó, romantikus stílus, féktelen mesélőkedv, farkasétvágy, gasztronómiai tudás, konyhai tapasztalat, kifinomult ízlés és széles látókör. Ez a mű az európai gasztronómia Odüsszeiája.” – írta a kötetről Cserna-Szabó András író. Csoda, hogy a két Sándort között ennyire talált a szó...?